

STARANJE V OČEH ŠTUDENTOV ZDRAVSTVENE NEGE HOW NURSING STUDENTS PERCEIVE AGEING

Ana Zgaga¹, Majda Pahor²

Prispelo: 18. 11. 2004 – Sprejeto: 17. 5. 2005

Izvirni znanstveni članek
UDK 616-083

Izvleček

Izhodišča: Staranje je naraščajoč družbeni pojav, zato se medicinske sestre vse pogosteje srečujejo s starimi bolniki in varovanci, ki imajo specifične potrebe po zdravstveni negi. Študentke in študenti zdravstvene nege so bodoče medicinske sestre in zdravstveniki, ki bodo prihajali v stik s starostniki na različnih področjih svojega dela. Namen raziskave je bil osvetliti njihove poglede na staranje in odnos do starostnikov.

Metode: Uporabljena je bila opisna metoda raziskovanja. Podatki so bili zbrani z anketnim vprašalnikom, ki so ga izpolnjevali študenti drugega in tretjega letnika rednega študija zdravstvene nege na Visoki šoli za zdravstvo Univerze v Ljubljani. Glede na vrsto vprašanj so bili podatki obdelani kvantitativno in kvalitativno.

Rezultati: Vprašalnik je izpolnilo 128 študentov. 124 se jih zaveda, da se bodo pri svojem poklicnem delu srečevali s starostniki in 60 % anketiranih iz tretjega letnika je mnenja, da bodo v času študija dobili premalo znanja za zdravstveno nego starostnikov. Kvalitativna analiza odgovorov na odprta vprašanja je pokazala, da študenti razmišljajo o staranju, da radi delajo s starimi ljudmi in imajo pretežno pozitiven odnos do njih.

Zaključek: V prihodnje bi bilo potrebno študijski program zdravstvene nege razširiti z vsebinami, ki se nanašajo na staranje, in sicer mora biti teh vsebin več tako pri predmetu zdravstvena nega kot v ostalih študijskih predmetih.

Ključne besede: starostniki, staranje, študenti zdravstvene nege

Original scientific article
UDC 616-083

Abstract

Background: Ageing is an area of growing social concern and nurses are increasingly involved in providing health care to elderly patients with specific health care needs. After the completion of training, nursing students will frequently come into contact with elderly people in all areas of their work. The purpose of the study was to shed more light on their perception of ageing and their attitude to elderly people.

Methods: The descriptive research method was used. Data were collected by means of a questionnaire completed by 2nd and 3rd year nursing students at the University College of Health Care in Ljubljana. Depending on the type of questions, either quantitative or qualitative data analysis was done.

Results: Of the 128 students who completed the questionnaire 124 were aware of the fact that their future work will involve care of elderly patients. Sixty per cent of 3rd year students thought that the school would not equip them with adequate knowledge and skills needed to provide health care to elderly patients. Quantitative analysis of answers to open-ended questions showed that students gave thought to the problem of ageing, that they liked their work with elderly patients and that their attitude to old people was mostly positive.

Conclusions: Health care curriculum needs to be further expanded to incorporate more information on ageing, which should be included in the nursing and other subject areas.

Key words: elderly people, ageing, nursing students

¹Inštitut za varovanje zdravja Republike Slovenije, Trubarjeva 2, 1000 Ljubljana

²Visoka šola za zdravstvo, Poljanska cesta 26 a, 1000 Ljubljana

Kontaktни naslov: e-pošta: anica.zgaga@ivz-rs.si

1 Uvod

V svetu in pri nas delež starejšega prebivalstva (nad 65 let) hitro narašča s trendom še intenzivnejše rasti v prihodnosti (1, 2). S tem je povezano tudi naraščanje števila kroničnih bolnikov. Pričakujemo, da bodo vse medicinske sestre sodelovale v zdravstveni negi starostnikov, razen zaposlenih na pediatričnih in porodniških oddelkih (3). Za uspešno reševanje mnogih negovalnih problemov starostnikov je zelo pomembno poznavanje teorij zdravstvene nege, sodobnih metod dela in razumevanje značilnosti ter problemov staranja in starosti. Medicinske sestre morajo biti sposobne prepoznati in upoštevati telesne, duševne in socialne spremembe, ki spremljajo to starostno obdobje (4). Osnovna metoda dela s starejšimi bolniki je proces zdravstvene nege, ki vsebuje holističen pristop k starostnikom, upošteva njihovo individualnost, je sistematičen, racionalen in organiziran (5). Bistven sestavni del zdravstvene nege starostnikov je zdravstvena vzgoja, saj je pomembno, da ljudje na prehodu v tretje življenjsko obdobje pridobijo sposobnosti za zadovoljevanje svojih potreb v novih okoliščinah in za sprotno ohranjanje svojega ravnotežja, osebne sreče in zadovoljstva bodisi v zdravju bodisi v bolezni (6).

Gerontološka zdravstvena nega postaja glede na demografske trende tudi v Sloveniji vse pomembnejša, zato je nujna vsebina izobraževanja medicinskih sester. Na oddelku za zdravstveno nego Visoke šole za zdravstvo v Ljubljani se izvaja visokošolski strokovni program, ki vsebuje tudi zdravstveno nego starostnika s teoretičnimi in praktičnimi vsebinami. Te študijske vsebine naj bi pripravile študente na specifične potrebe vse večjega števila starih bolnikov in varovancev (5). Značilnost študentske populacije je, da se nahaja v življenjskem obdobju, imenovanem postadolescenca, v katerem se pojavljajo pogosta nihanja odnosa do sebe. Ta se gibljejo med dvema skrajnostma, na eni strani občutki nezadostnosti, samoza vračanja in na drugi občutki vsemoči, ki vsebujejo občutke popolne svobode, življenja v čistih možnostih, doseganja ali spreminjanja česar koli. Postadolescenca označuje potreba po dinamiki, spremembah, gibanju, razvoju in zavračanju zastoja, stabilnosti in statike. Pogosto je glavni problem, kako uskladiti samopodobo z družbenimi pravili (7, 8). V tem obdobju je še posebej pomembno oblikovanje vrednostnega sistema. V anketi, izvedeni leta 2002 med študenti zdravstvene nege na Visoki šoli za zdravstvo v Ljubljani, so študenti med najpomembnejše uvrstili tiste vrednote, ki so pomembne tudi za njihovo poklic-

no delo. To je delo, ki zahteva veliko empatije, sposobnosti prisluhniti sočloveku in posebne osebnostne vrline, ki ne bogatijo samo profesionalnega, temveč tudi zasebno življenje medicinskih sester (9).

Namen raziskave je bil odgovoriti na vprašanja, kakšen je interes študentk in študentov zdravstvene nege za delo s starostniki ter kaj menijo, koliko imajo strokovnega znanja o zdravstveni negi te populacije, pridobljenega v času študija. Predvsem pa je bil namen predstaviti razmišljanja mladih bodočih medicinskih sester in zdravstvenikov o starostnikih in starosti, saj njihov sedanji odnos do starejših nakazuje njihov verjeten odnos do teh ljudi v prihodnosti. Ali mladi študenti sploh razmišljajo o starosti in ali se zavedajo, da bo zdravstvena nega starih bolnikov zelo verjetno del njihovega vsakdanjega dela?

2 Metode

Raziskava je bila izvedena na študentih, vpisanih v drugi in tretji letnik rednega visokošolskega študijskega programa zdravstvene nege Visoke šole za zdravstvo v Ljubljani v študijskem letu 2003/04.

Anketiranje študentov je bilo izvedeno s pisnim soglasjem dekana na Visoki šoli za zdravstvo v Ljubljani februarja 2004. Sodelovanje je bilo prostovoljno in anonimno. V raziskavi je sodelovalo 62 študentov drugega letnika, to je 65,9 % vpisanih v drugi letnik, in 66 študentov oziroma 78,6 % vpisanih v tretji letnik. Podatki so bili zbrani z anketnim vprašalnikom, ki je v demografskem delu vseboval vprašanja o spolu, končani srednji šoli in povprečni študijski oceni anketirancev. Med študenti zdravstvene nege tako v populaciji kot tudi v vzorcu prevladujejo dekleta. Med 128 sodelujočimi v raziskavi je bilo le 9 fantov. 112 respondentov je končalo srednjo zdravstveno šolo, štirje gimnazijo, 12 pa jih je prišlo z drugih srednjih šol. Na vprašanje o povprečni študijski oceni na Visoki šoli za zdravstvo je odgovorilo 96,1 % sodelujočih. Njihova povprečna ocena je 7,8.

V nadaljevanju je vprašalnik vseboval tri zaprta vprašanja, ki so povpraševala anketirance po tem, za katero populacijo bi najraje skrbeli po končanem študiju, in po oceni njihove usposobljenosti za gerontološko zdravstveno nego. Sledilo je dihonomno vprašanje, ki se je nanašalo na interes za delo s starostniki in je ponudilo možnost pojasniti odgovor, ter dve odprti vprašanji. Odprta vprašanja so bila zastavljena z namenom pridobiti lastna, odkrita mnenja in razmišljanja študentov o starostnikih in starosti brez ponujanja že vnaprej oblikovanih odgovorov. Glede

na vrsto vprašanj so bili podatki obdelani kvantitativno in kvalitativno. Za kvantitativno obdelavo je bil uporabljen statistični računalniški program SPSS 10,0. Analiza je bila izvedena s pomočjo frekvenčne porazdelitve in bivariantne analize (križanje spremenljivk), preverjanje statistično pomembnih razlik pa s testom hi-kvadrat. Odgovori na odprta vprašanja so bili obdelani s kvalitativno metodo, in sicer z analizo vsebine (10, 11). Odgovori so bili dobesedno prepisani in po večkratnem branju so bili za enote analize določeni stavki ali besede. Posamezne enote so bile razporejene v podkategorije, ki so bile nato združene in organizirane v kategorije ter poimenovane.

3 Rezultati

3.1 Interes študentov za delo s starostniki in mnenja o usposobljenosti za gerontološko zdravstveno nego

Na vsa tri zaprta vprašanja so odgovorili vsi študenti. V uvodu so odgovarjali na vprašanje, s katero populacijo si želijo delati po končanem študiju. Možnih je bilo več odgovorov, 10,1 % študentov je izbralo dve od ponujenih možnosti. Deleže odgovorov prikazuje Slika 1.

Na vprašanje, ali pričakujejo, da se bodo pri svojem poklicnem delu srečevali s starostniki, je le ena študentka drugega letnika odgovorila negativno, 5,5 % študentov ne ve, 93,7 % pa jih je odgovorilo pritrdilno. Na vprašanje, »Ali menite, da se boste v času študi-

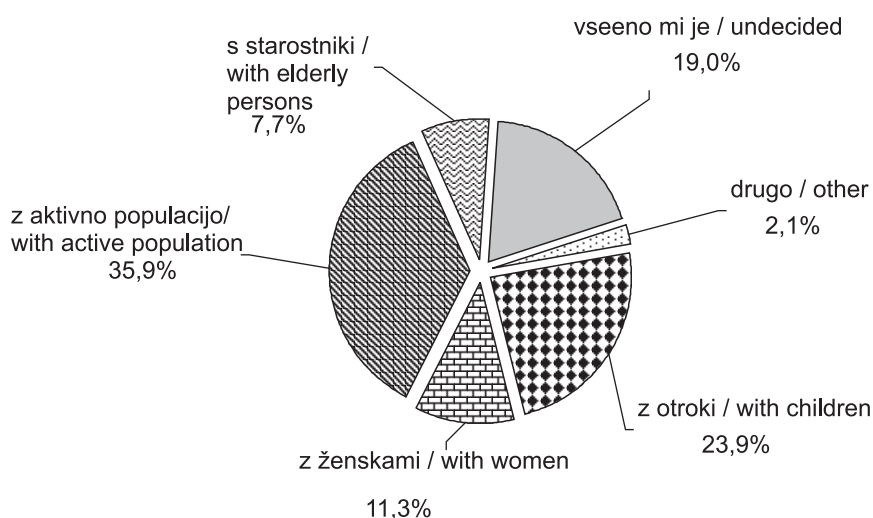
ja usposobili za zdravstveno nego starostnikov?«, je bilo 40,6 % odgovorov pritrdilnih, 47,7 % jih je menilo, da bodo dobili premalo in 0,8 % sploh nič znanja, 10,9 % pa jih o tej temi še ni razmišljalo. Razmerje med odgovori glede na letnik študija prikazuje Slika 2. Mnenja študentov o tem, ali se bodo v času študija usposobili za zdravstveno nego starostnikov, so se statistično značilno razlikovala glede na letnik študija (Hi-kvadrat = 6,925 pri stopinji prostosti = 2, $p = 0,031$). Študenti tretjega letnika so bolj kritični do svojega znanja. V tretjem letniku se je tudi za polovico zmanjšalo število tistih študentov, ki o tem še niso razmišljali.

Kljub temu, da si sorazmerno nizek delež študentov želi po končanem študiju delati s starostniki, pa jih je tri četrtine odgovorilo, da radi delajo s starimi ljudmi. Le ena četrtnina je odgovorila negativno. Študenti, ki radi delajo s starostniki, so v večjem deležu kot študenti, ki jih delo s to populacijo ne veseli, menili, da so premalo usposobljeni za zdravstveno nego starostnikov, a razlika ni statistično pomembna (hi-kvadrat = 0,563 pri stopinji prostosti = 1; $p = 0,453$).

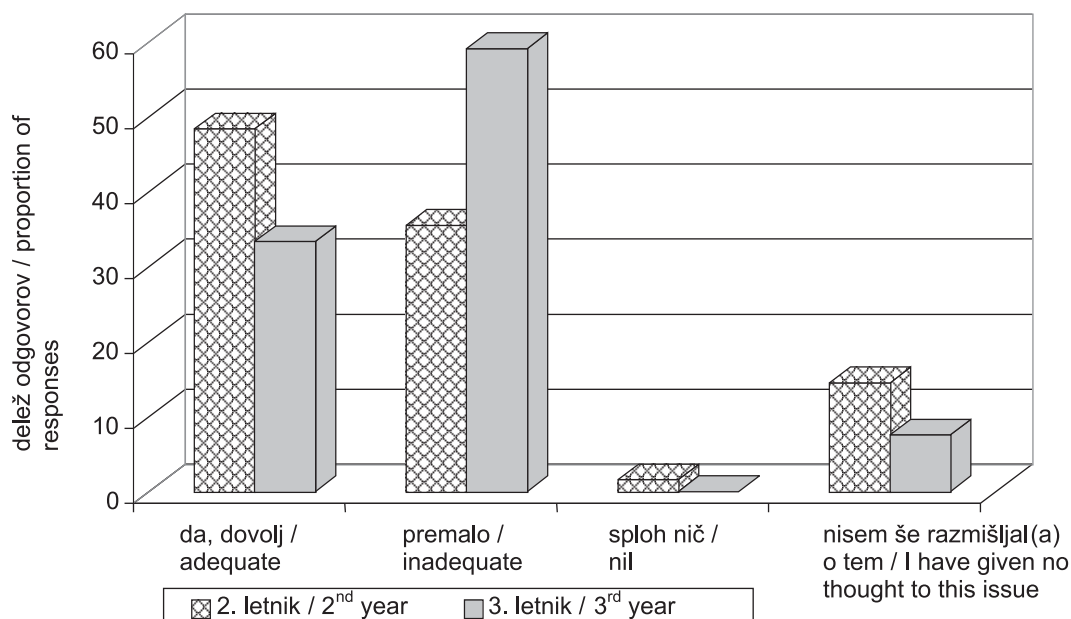
3.2 Starostniki in starost v očeh študentov

Vprašanje »Ali radi delate s starimi ljudmi?« je bilo kombinirano, ponujena je bila možnost pojasniti odgovor, kar so študenti v veliki večini izkoristili. Od 128 študentov jih je 93 odgovorilo z »da«, 26 z »ne«, 8 jih je izbralo in pojasnilo oba odgovora, ena študentka se ni opredelila.

Študenti so odgovore pojasnjevali z dveh vidikov,

Slika 1. Izbira populacije, s katero bi študenti najrajše delali.
Figure 1. The population the students would prefer to work with.

Slika 2. Mnenje študentov o lastni usposobljenosti za zdravstveno nego starostnikov.
Figure 2. Students' opinion on the acquired competence in the care of elderly people.

izhajajoč iz starostnikov in sebe. Na podlagi tega sta bili tudi identificirani dve glavni kategoriji : »starostniki« in »jaz«. Kategoriji sta s podkategorijami prikazani v Tabeli 1.

Primeri izjav iz kategorije »rad(a) delam s starostniki«:

»Ker so prijazni, razumevajoči in odkriti.«
 »Prav oni so tisti, ki pogosto vrnejo lepo besedo.«
 »Ker so osamljeni in sem jim rada v pomoč.«
 »Poklic sem si izbrala iz veselja do dela z ljudmi in ne gledam na razlike (mladi, stari).«
 »Ti ljudje so pogosto bolni in nemočni in mi je v veselje pomagati takim ljudem.«
 »Ob starejših ljudeh se lahko marsikaj naučiš, če jim prisluhneš.«
 »So polni izkušenj in modrosti, ki jim jih je prineslo življenje.«
 »Če jim posvečaš dovolj pozornosti, ti izkažejo hvaležnost.«
 »Te radi pohvalijo in ti dajo dober občutek o tebi in tvojem delu.«
 »Delo s starejšimi me bogati.«
 »V mojem domačem okolju me že od nekdaj obdajajo starostniki in sem navajena, da so del mojega življenja.«
 »Ne vem zakaj, ampak med njimi se dobro počutim in se jim lahko posvetim.«
 »So mi simpatični. Delam v domu starejših in to mi je v veselje.«

»Večinoma potrebujejo nekoga strpnega, ki bi jim prisluhnil in jih razumel ter poklonil toplo besedo. Mnogi se ne zavedajo, da bomo vsi nekoč stari.«

Primeri izjav iz kategorije »ne delam rad(a) s starostniki«:

»Ker je potrebno veliko potrpljenja.«
 »So zelo zahtevni, z veliko stvarmi nezadovoljni.«
 »Velikokrat ni napredka oziroma se njihovo psihofizično stanje slabša in ne izboljšuje.«
 »So nadležni, ne pustijo, da bi jih kaj naučili, so nedostopni, živijo v svojem svetu.«
 »Delo je premalo aktivno – ni »akcije« – saj večino dneva prespijo.«
 »Dostikrat pustijo, da medicinske sestre naredijo kaj namesto njih, čeprav so za to sposobni.«
 »Bolni ostareli ljudje me prevečkrat spomnijo na minljivost življenja.«

Na odprto vprašanje »Kakšne lastnosti imajo po vašem mnenju stari ljudje?« je odgovorilo 124 (96,9 %) anketiranih. Študenti so odgovarjali zelo kratko, večinoma so v alinejah naštevati osebnostne lastnosti, ki jih pripisujejo starostnikom. Odgovori so bili analizirani s pomočjo kvazi-statistike (11). Ker so se ponavljali odgovori iz prejšnjega vprašanja, jih ni smiselno ponovno navajati v celoti. Zanimiv je le prikaz frekventnosti najpogostejše navedenih lastnosti. V očeh študentov zdravstvene nege so starostniki najpogostejše prijazni (11,9 % vseh odgovorov),

Tabela 1. Zakaj študenti (ne)radi delajo s starostniki?

Table 1. Why do students (dis)like their work with elderly people?

»Starostniki« / »Elderly people«	»Jaz« / »Me«
Pozitivne osebnostne lastnosti / Positive characteristics so prijazni / they are kind, komunikativni / communicative, zanimivi / interesting, simpatični / nice, kooperativni / cooperative, družabni / sociable, razumevajoči / understanding, zaupljivi / trusting, iskreni / sincere, potrpežljivi / patient, čustveni / emotional, dobrosrčni / kind-hearted, spoštljivi / respectful, umirjeni / calm	Profesionalna skrb za drugega / Professional care for other persons želja pomagati starostnikom, odvisnim od pomoči, pri zadovoljevanju fizičnih, čustvenih, socialnih potreb, veseli se dela z ljudmi / wish to help old people who are dependent on help of other persons to satisfy their physical emotional and social needs I enjoy working with people
Izkušnost in modrost / Experience and wisdom so izkušeni, razgledani in modri, radi svetujejo, posredujejo izkušnje / they are a source of experience and wisdom; they like to give advice and share their experience	Osebnostno zadovoljstvo in potrditev v poklicu / Personal satisfaction and fulfillment in my profession občutenje hvaležnosti za pomoč in pozornost / rewarded by gratitude for help and attention, občutek koristnosti / feeling of being useful, osebna rast / personal growth
	Osebnostne izkušnje / Personal experience stiki v domačem okolju / contacts in home environment, izkušnje pri delu z njimi / experience gained in working with them, dobro počutje v njihovi družbi / feeling good in their company
Ne delam rad(a) s starostniki / I do not like working with elderly people	
»Starostniki« / »Elderly people«	»Jaz« / »Me«
Negativne osebnostne lastnosti / Negative characteristics so zahtevni, sitni, tečni, nadležni, izkoriščevalski, nesramni / they are demanding, annoying, pestering, exploiting, impertinent	Nepoznavanje starostnikov / Having no real knowledge of elderly people nerazumevanje potreb, nezmožnost približevanja in prilagajanja starostnikom / not understanding their needs, being unable to establish closer contacts with them and getting used to working with them
Posebnosti in zahtevnost dela / Specific characteristics and demands of this work naporno / hard, zahtevno / demanding, zamudno / time-consuming, monotono / monotonous premalo / aktivno / not active enough	Ni osebnega zadovoljstva in potrditve v poklicu / Is not professionally fulfilling or rewarding občutenje nehvaležnosti in nezadovoljstva / thankless task; patients' dissatisfaction, občutek nekoristnosti / feeling of worthlessness, spominjajo na minljivost življenja / remind me of life's brief duration

dobrosrčni, dobri (5,9 %), komunikativni (5,7 %), hvaležni za pomoč (5,4 %), izkušeni (5,1 %), zahtevni (4,9 %), tečni, sitni (3,8 %), dementni (3,2 %) in trmasti (3 %).

Na odprto vprašanje »Prosim vas za opis vašega pojmovanja lepe starosti« je odgovorilo 125 (97,7 %) sodelujočih v raziskavi. Definirane so bile štiri kategorije, ki združujejo osnovne enote analize – odgovore o pogojih za lepo starost. Prikazane so v Tabeli 2. Izjave o »lepi« starosti:

»Lepa starost je, ko ostariš brez hujših bolezni in umreš mirne smrti.«

»Ko je starostnik v okolju, v katerem se počuti opaznega tako, da so zanj zainteresirani, da je opazen.«

»Doživeti starost v stanju, ki zagotavlja ustvarjalno življenje.«

»Aktivnost, brez bolezni, da si doma s svojci, ne pa v domu za ostarele.«

»Prijazni domovi za ostarele, razne organizacije in srečanja, dobre pokojnine ...«

»Zame je lepa starost to, da ne ostaneš sam.«

Tabela 2. Značilnosti »lepe« starosti.
Table 2. Characteristics of »nice« old age.

110 odgovorov.....37% / 110 responses.....37 %	– telesno in duševno / physical and psychical – sposobnost samooskrbe / ability to care for self – visoka starost in »lepa« smrt / old age and »nice« death
Spodbudno okolje / Stimulating environment 105 odgovorov.....35,4 % / 105 responses.....35.4%	– dom, družina, prijatelji / home, family, friends – dobri medsebojni odnosi / good interpersonal relations – redni socialni stiki / regular social contacts – spoštovanje / respect – pomoč / help
Osmišljenost starosti / Fulfilled old age 66 odgovorov.....22,2 % / 66 responses.....22.2%	– aktivno vključevanje v družbo / integration in the society – ustvarjalnost / creativity – zadovoljstvo, uživanje življenja / being content and enjoying life
Družbena skrb / Social care 16 odgovorov.....5,4 % / 16 responses.....5.4%	– domovi za starostnike / old people's homes – organizirana srečanja, interesne dejavnosti / organised meetings and activities – socialno podporno omrežje / supportive social network – finančna podpora / financial support

4 Razprava

Anketirani študenti so v majhnem deležu odgovorili, da bi po končanem študiju najraje delali s starostniki. Prav starostniki pa bodo v prihodnosti potrebovali največji delež zdravstvene nege, vendar iz odgovorov izhaja, da so današnji študenti usmerjeni pretežno v zdravstveno nego aktivne populacije in otrok. Morda je iz te usmeritve izhajal dokaj visok odstotek mnenj, da se bodo v času študija dovolj usposobili za zdravstveno nego starostnikov, kljub temu da študenti drugega letnika še niso poslušali predavanj in opravljali kliničnih vaj s tega področja. Bolj kritičen odnos do tega znanja so imeli študenti višjega letnika, razlike med letnikoma pa so statistično značilne. Mogoče je, da so pričakovanja mlajših študentov o pridobivanju znanja o zdravstveni negi starostnikov usmerjena v nadaljevanje študija in so do sedaj manj razmišljali o tem. Zaznana je bila tudi razlika med mnenji o zadostnosti znanja glede na povprečno študijsko oceno. Delež študentov, ki so menili, da se bodo v času študija dovolj usposobili za zdravstveno nego starostnikov, je v primerjavi z deležem tistih, ki so menili, da jim bo študijski program dal premalo znanja, višji pri študentih z nižjo študijsko oceno, kar kaže na večjo željo »boljših« študentov po znanju.

Večina študentov se zaveda, da se bodo pri poklicnem delu srečevali s starostniki, zato razveseljuje dejstvo, da jih kar tri četrtine rade delajo z njimi. Preostala četrtina manj razmišlja o svoji usposobljenosti za zdravstveno nego starostnikov in je manj kritična do tega znanja. Razumljivo je, da študenti v postadolescentnem obdobju ne usmerjajo vse svoje energije v študij in da se ne želijo izpopolnjevati na področju, ki jih ne zanima.

Študenti so kot razlog, da radi delajo s starostniki, v 37 % navedli njihove osebnostne lastnosti. Našteli so širok spekter pozitivnih lastnosti. Na drugem mestu je z 22 % veselje študentov do dela z ljudmi nasploh in želja pomagati starostnikom zaradi njihovih povečanih potreb po različnih oblikah pomoči. Zanimivo je, da so anketiranci kar v petini odgovorov izrazili spoštljiv odnos do izkušenosti in modrosti starostnikov. Cenijo njihovo znanje, razgledanost in radi sprejemajo njihove nasvete ter so se pripravljali učiti iz njihovih izkušenj. Dobra desetina (12,5 %) študentov rada dela s starostniki zato, ker jim le-ti izkazujejo hvaležnost, kar jim veliko pomeni, in se ob njih počutijo koristni. Mladi so torej radi pohvaljeni za svoja prizadevanja, pohvala jih spodbudi k še boljšemu delu. K veselju do dela s starostniki pripomorejo tudi osebne izkušnje bodisi s sorodniki bodisi z bolniki, zlasti v domovih starejših občanov.

Nasprotno je nepoznavanje starostnikov eden od razlogov, da študenti ne želijo delati z njimi. S tem je povezan drugi razlog, to je pripisovanje negativnih osebnostnih lastnosti, ki verjetno izhaja tudi iz slabih osebnih izkušenj in pomanjkljive komunikacije s starostniki. Zato se študenti počutijo nekoristne, ne občutijo zadovoljstva pri delu, poleg tega pa jih starostniki preveč spominjajo na dejstvo, ki bi ga večina rada pozabila, – da je življenje minljivo. Delo s starostniki se študentom, ki so dali negativno mnenje, zdi bodisi naporno bodisi preveč monotono in premalo aktivno, kar kaže na značilno potrebo po dinamiki v postadolescenci. Kaže mogoče tudi na nepoznavanje drugih procesov, ki so pri starejših osebah bolj subtilni, manj vidni navzven ter zahtevajo specifično znanje za prepoznavanje, kot kažejo skandinavske raziskave (12, 13). Biomedicinski model zdravja in bolezni, s katerim je podloženo izobraževanje zdravstvenih delavcev, pa je pretežno usmerjen v zdravljenje bolezni.

Našteti razlogi, zakaj študenti (ne)radi delajo s starostniki, vodijo k zaključku, da je za odnos do tega dela potrebno zlasti dvoje: ustrezno znanje in izkušnje. Raziskava med študenti zdravstvene nege v Veliki Britaniji o njihovem odnosu do dela z bolniki – starostniki v luči prejšnjih raziskav, ki so prikazovale odnos medicinskih sester do starostnikov v glavnem kot pozitiven, je privedla do rezultata, da imajo tudi študenti pozitiven odnos do dela s starostniki, ki je odvisen od njihovega lastnega mnenja o starostnikih in od mnenja, kaj drugi od njih pričakujejo; dala pa je negotovo potrditev, da več znanja in več izkušenj pri delu s starimi bolniki vpliva na odnos študentov do dela z njimi (14). Verjetno je, da pozitivnega odnosa do starostnikov ni mogoče od študentov zdravstvene nege pričakovati kar avtomatično.

Kot prvi pogoj za »lepo« starost so študenti v dobri tretjini odgovorov navedli zdravje. Pripisovanje velikega pomena zdravju je bilo pričakovano glede na to, da so anketiranci študenti zdravstvene nege, ki večinoma prihajajo iz srednjih zdravstvenih šol in že imajo znanje o pomenu zdravja kot telesnega, duševnega in socialnega blagostanja za kakovostno življenje. Mnenja o tem, da je lepa starost odvisna od spodbudnega okolja (to naj bi bilo domače okolje) in z aktivnim vključevanjem vanj, verjetno bolj izvirajo iz lastnih ali posredovanih življenjskih izkušenj. V odgovorih je bil zaznan odklonilen odnos do domov za starejše občane, verjetno pogojen s kritičnostjo študentov do tamkajšnjih razmer, morda pa gre tudi za povzemanje splošno uveljavljenega mnenja, da »se gre v dom umret«. Študentsko kritičnost bi bilo možno uporabiti za izboljšave tega dela institucionalne skrbi.

Zelo majhno vlogo v skrbi za lepo starost anketiranci pripisujejo širši družbeni skupnosti oziroma nacionalnim programom za izboljšanje kakovosti življenja starostnikov. Verjetno o tem manj vedo in zato o tem vidiku starosti tudi manj razmišljajo.

5 Zaključek

Predstavljena raziskava kot prva tovrstna raziskava na Visoki šoli za zdravstvo v Ljubljani je bila poskus osvetliti odnos mladih do starostnikov, s katerimi se bodo srečevali pri svojem poklicnem delu. Študenti so večinoma vestno odgovorili na vsa anketna vprašanja in dokazali, da kljub svoji mladosti razmišljajo o starosti. Kombinacija kvalitativne in kvantitativne analize odgovorov je pokazala, da imajo študentke in študenti zdravstvene nege večinoma pozitivne predstave o starostnikih in da radi delajo z njimi, čeprav starostniki niso (glavna) ciljna populacija po končanem študiju. Iz rezultatov raziskave lahko sklepamo, da študenti niso zadovoljni s svojim strokovnim znanjem in usposobljenostjo za zdravstveno nego starostnikov. Sprejem novega študijskega programa z večjim številom ur za gerontološko zdravstveno nego naj bi pripomogel k prilagajanju na spremenjeno starostno strukturo bolnikov (15). Potrebno je tudi nadaljevati prizadevanja za uvedbo specializacije iz gerontološke zdravstvene nege (16).

Dobro bi bilo, če bi se študenti obširneje seznanjali s problematiko staranja ne samo v okviru predmeta zdravstvena nega, temveč tudi v okviru drugih študijskih predmetov. Kljub omejenosti naše raziskave lahko sklepamo, da bi dodatna, poglobljena znanja o zdravstveni negi starejših ljudi, povezana s tu identificiranimi pozitivnimi stališči do njih, pomembno izboljšala kakovost dela medicinskih sester na tem področju.

Literatura

1. Kotzabassaki S, Alabaster E, And K, Larsson U, De Vree W. Care of older people in nursing homes: an intensive programme as an educational activity within Erasmus – Socrates. *Nurse Educ To* 2003; 23: 138-145.
2. Markota M. Demografski podatki. V: *Zdravje v Sloveniji 2001*. Ljubljana: Inštitut za varovanje zdravja Republike Slovenije, 2003: 14-15.
3. Tuohy D. Student nurse – older person communication. *Nurse Educ To* 2003; 23: 19-26.
4. Zaletel M. Zdravstvena nega starostnika. *Zdrav Var* 1997; 36: 3011-5.
5. Zaletel M. Kakovost življenja starostnikov in zdravstvena nega. *Zdrav Var* 1999; 38: 45-9.

6. Božiček V. Zdravstvena vzgoja, usmerjena v delo s starejšim pacientom. *Zdrav Var* 2002; 41: 127-32.
7. Nastran Ule M. Sociološki oris mladosti/mladine. V: Nastran Ule M., ur. *Mladina v devetdesetih – analiza stanja v Sloveniji*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče, 1996 a: 9-24.
8. Nastran Ule M. Življenjski svet študentske mladine. V: Nastran Ule M. et al. *Predah za študentsko mladino*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo: Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad RS za mladino, 1996 b: 15-40.
9. Kuhar I. Vrednote študentov zdravstvene nege Visoke šole za zdravstvo Ljubljana. Diplomsko delo. Ljubljana: Visoka šola za zdravstvo, 2002.
10. Mesec B. Uvod v kvalitativno raziskovanje v socialnem delu. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo, 1998.
11. Pahor M. Raziskovanje na področju zdravstvene nege in zdravstvene vzgoje in uporabnost kvalitativnih metod. *Obzor Zdr N* 1995; 29: 107-11.
12. Normann HK. Lucidity in people with severe dementia as a consequence of person-centered care. Umea University Medical Dissertations. Umea University, 2001.
13. Fagerberg I. Nursing students' narrated, lived experiences of caring, education and the transition into nursing, focusing on the care of the elderly. Karolinska University. Stockholm, 1998.
14. McKinlay A, Cowan S. Student nurses' attitudes towards working with older patients. *Journal of Advanced Nursing* 2003; 43: 298-309.
15. Zaletel M, Mihelič Zajec A, Šušteršič O. Visokošolski strokovni študijski program zdravstvena nega. Ljubljana: Visoka šola za zdravstvo, 2003.
16. Predlog podiplomskega študijskega programa Specializacija iz gerontološke zdravstvene nege. Ljubljana: Visoka šola za zdravstvo, 2003.